

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа с. Торгалыг
муниципального района «Улуг-Хемский кожуун Республики Тыва»

«РАССМОТРЕНО»
на МО учителей
Протокол № 1
от 29.08.2024г

«СОГЛАСОВАНО»
зам. директора по УВР
 Домбаа О.С.Д.
от 30.08.2024 г

«УТВЕРЖДЕНО»
директор школы
 Санчы Э.Т.
Приказ №1 от 02.09.2024 г

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по литературному чтению на родном
(тувинском) языке
для 3 класса.

Составила:
учитель начальных классов Дажы С.Т.

Торгалыг 2024 г

Тайылбыр бижик

3-кү класстың «Литературлуг номчулга» эртеминге тургускан ажилчын программаны Россия Федерациязының «Россияның Школазы» деп өөредилге-методиктиг бөлүккө, Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң эге школага 1- 4 класстарга тыва дыл болгаш номчулга талазы-биле күрүне стандарттарынга дүүштүр, 2011 чылдың Э. Д. Ондарның 2- 4 класстарга номчулга программасынга болгаш 2013 чылда үндүргени 3-кү класстарның Л.С.Кара-оолдун «Литературлуг номчулга» номунга даянып тургускан. Бо ажилчын программа эге школаның Федералдыг күрүне стандарттарының сорулгаларын чедип алырынче угланган.

Номчулгага чылда 34 шак көрдүнүп турар, неделяда 1 шакка санаттынган. Бир чылда көрдүнген 34 өөредилге шагының улдун аайы-биле чижек хуваалдазы :

Бирги улдунда- 8шак

Ийиги улдунда- 8 шак

үшкү улдунда- 10 шак

Дөрткү улдунда- 8 шак.

«Литературлуг номчулга» эртеминде дараазында эгелер кирген: «Экии, литературлуг номчулга», «Улустун аас чогаалынын биче хевири», «Ооренип оорен», «Чылдын уелери», «Эки кылган ажил элеп читпес алдар», «Хоктуг ужуралдар, хоглуг болушкуннар», «Бойдустун чажыттары», «Бойдуска хумагалыг болуулу», «Авторлуг тоолдар», «Торээн чуртум камгалакчылары», «Улус аразындан ие караа чымчак», «Бистин бичии оннуктеривис», «Кижиги болуру чажындан», «Чылдын уелери чараш чайым».

Байырлалдар болгаш тураскаалдыг хуннерге хамаарыштыр мындыг эгелер кирген: «Шолалатканым», «Ийи алышкы», «Ием холу», «Ававыс чокта», «Ава созун дыннавака». Улустун аас чогаалынын биче хевирлери: тывызыктыр, тоолдар, улугер домактар, дурген чугаалар, тоолчургу болгаш тоогу чугаалар бар.

Номчулга программасы 6 кезектен тургустунган: 1. Номчулганын тематиказы; 2. Класстан дашкаар номчулга; 3. Номчулгага чанчылдар; 4. Созулгел-биле ажилдаарынын хевирлери; 5. чогаалдарнын хевирлери-биле практика кырынга таныжылга; 6. бистин проектилеривис.

3-ку класска 2-ги класска кылып турган ажилдарны улам нарыдатпышаан, уламчылаар. «Литературлуг номчулга» деп эртемни ооредиринин кол сорулгазы — торээн дылынга медреселдиг, шын база аянныг номчуп билир кылдыр чанчыктырарда, угаап бодаар чанчылдарын оттуруп сайзыратпышаан, бот-номчулга дуржулгазынга даянып, номчукчу болур эргезин хевирлээр.

Номчулганың алыс сорулгазы – шын, медреселдиг, аянныг болгаш чүгүртү номчуурунга өөредери. Чүвени медресеп билип тура номчууру аянныг, шын номчулганың алыс ундезини ол болур.

Оон ангыда, номчулга уругларны ном-биле ажилдап, оон чуве билип алырынга чаңчыктырар сорулгалыг.

Номчулга программасы беш кезектен тургустунган: 1)Номчулганың тематиказы; 2)класстан дашкаар номчулга; 3)номчулгага чаңчыктырары; 4)созулгел-биле ажилдарның хевирлери; 5)чогаалдарның хевирлери-биле практика кырынга таныжылга.

3-ку класска берге эвес сөзүглелди медреселдиг-биле, шын, чүгүртү номчуурун чедип алыр.Өөредилге чылының эгезинде берге сөстөрни слогтап номчуур. Сөстөрни шын, тода адаарынга, домактар сөөлүнге болгаш аразынга интонацияны сагырынга, чогуур паузаларны кылырынга чакчыктырар. Бирги чартык чылда 1 минутада 50-60 сөс, а өөредилге чылынын тончузунде 1 минутада 65-70 сөс чедир номчуур.

3-ку класска: номчаан чүлүвүнге хамаарышкан айтырыгларны харыылаар; башкының айтырыгларын ёзугаар номчаан чүлүвүң утказын чугаалаар; белен, кыска

сөзүглелди катаптап чугаалаар; сөзүглелди башкының дузазы-биле кезектерге чаргаш, оларга аттар чогаадыр; даалга ёзугаар херектиг сөстөр болгаш домактарны ушта бижиир; тоолдар ыдып, шулуктерни чугаалап билири.

Класстан дашкаар номчулга: 1) уругларның класска номчулга везинде алган билиглерин улам ханыладыр, 2) библиотекадан херек ном шилип алырынга, номдан материал дилээринге уругларны өөредир; уругларны ном-биле ажылдаарынга чаңчыктырар болгаш оларның кандыг-бир эртемге сонuurгалын хайныктырар.

Бо бердинген чижек тематикаларга хамаарыштыр номчуур ужурулуг чогаалдар иштинден уруглар төрөөн чериниң, долгандыр турар хүрээлелдин; эш-өөр болгаш үечергелериниң, оларның чуртталгазының, оюн-тоглаазының, ужурулдарының; бойдус болгаш ооң камгалалының; тыва чоннуң чаагай чаңчылдарының; төрөөн чуртунуң төөгүзүндөн барымдааларның (дээш оон-даа ыңай) дугайында билиглерни шингээди алырлар. «Солун ужурулдар» деп бөлүктө чогаалдарны класстан дашкаар немелде болгаш бот-номчулгага ажыглап болур. Эге школаның 2- 4 класстарынга чечен чогаал курузунуң утказы «Төрөөн чугаа» номнарының дузазы-биле илереттинер болгаш боттаныр.

Чечен чогаал номчулгазы деп курстуң ниити тайылбыры

Номчулга кичээлдери дээрге эге школада өөренип турар кол эртемнерниң бирээзи деп санаттынып турар. Ол уругларның шын медреселдиг номчулгазын болгаш сөзүглел-биле ажылдап билирин, уран-чечен номчулгага сонuurгалын оттуруп, уругнуң ниити сайзыралынче, эстетиктиг болгаш мөзү-шынар кижизидилгезинче кичээнгейни угландырып турар. Чечен чогаал номчулгазы деп курсту чедишкинниг өөренип алып болза, ол эге школаның өске-даа эртемнериниң түңнелдерин хандыраар. Эге школага чечен чогаал номчулгазының программазы уругларның аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадырынче кол кичээнгейни угландырып турар. Ооң иштинде бир онзагай черни өөреникчилерниң шын чугаалап өөредириниң кол хевири (аргазы) - номчулганың чаңчылдарын хевирлээри болгаш ону сайзырадырынче угланган ажылдарны чорудары ээлеп турар.

Бердинген курс дараазында сорулгаларны чедип алырынче угланган:

- ыткыр (дыңналдыр) номчуурунуң хевиринден эгелээш, ханы, медреселдиг иштинде номчууру, литературлуг шын адаашкын езугаар болгаш рольдар аайы-биле аянынг номчууру; номчаан чогаалының утказын сайгарып, ында кол чүүлдү илередип, оон чогуур түңнелдер кылыры, номчаан сөзүглелдерин кезектерге чарып, оларга тустуунда ат тыварынга, абзац дузазы-биле план тургузарынга, номчаан чүүлүнүң утказын делгеренгей (долу) азы допчу кылдыр чугаалап өөрениринге чаңчыктырар;
- уругларны бичиизинден эгелеп коллективтиг езуга, бот-боттарынга негелделиг, шынчы, ак сеткилдиг, быжыг туруштуг, эрес-дидим болурунга, мөзүлүг аажы-чаңга, күш-ажылга кижизидер;
- уругларның ном-биле ажылдап, оон билиг тыварынга номну үргүлчү номчуурунга негелделиг, чечен чогаалга сундулуг, уран сөстүң тургузукчулары - чогаалчыларның чогаадыкчы ажыл-херектеринге сонuurгалдыг болурун чедип алып;
- хемчээл, утка, тематика, жанр талазы-биле аңгы-аңгы чогаалдарны ханы, шын билиндирер;
- уругларның чугаазын сайзырадыр болгаш оларга чугаалап, номчуп, дыңнап билириниң база сөзүглелдерниң аңгы-аңгы хевирлерин сайгарып шыдаптарының чаңчылдарын шингээттирер;
- уругларның өөрөнгө чогаалдарының утказын, ооң маадырларының хөделиишкннерин, чорук-херектерин ханы шингээди ап, аңаа хамаарыштыр чогуур үнелелди берип, боттарының сагыш-сеткилин хайныышкынны-биле илередип шыдаарының, чечен чогаалды долузу-биле шингээди алырының аргаларын сайзырадыр;

- чечен чогаалдың уран чурумалдыг дылын, овор-хевир тургузарынга аян киирер аргаларын сеткип билир кылдыр уругларны өөредир; оларның боданыр аргаларын болгаш чогаадыкчы бодалын сайзырадыр;

- шүлүк чогаалын кичээнгейлиг дыннап билириниң аргаларын сайзыратпышаан, ооң уран сөзүн чарашсынар болгаш ханы шиңгээдип алырының дуржулгазын мөөңнөп, аңаа уран-чечен хөөннүг болгаш сонургалдыг болурун кижизидер;

- долгандыр турар хүрээлел болгаш бойдус дугайында уругларның боттуг бодалдарын сайзырадып, ону шын угаап болгаш медресеп билириниң дуржулгазын байыдар;

Номчулганы эге школаның өөредилге эртеми кылдыр киирген болганда, ол чүглө өөредиглиг эвес, а кижизидиглиг сорулгаларны шиитпирлээр улуг ужур уткалыг. Хар – назынынга дүгжүп турар уран-чечен чогаалдар-биле таныжылганың мөзү-бүдүш болгаш эстетиктиг ужур-утказы уругларның минишкиннеринге, угаан-медреселинге болгаш номчукчунуң тура-соруунга салдарлыг, национал болгаш бүгү кижитөрөлгөттөнниң үнелиг чүүлдеринге тааржыр хууда шынарларның хевирлеттинеринге дузалаар. Өөреникчилерниң моральдыг нормаларже уг-шиин тып билири, оларның боттарының херектери биле культурлуг кижиниң аажы-чаңыныёң этиктиг принциптеринге хамаарыштырып билирин сайзырадыр; эки сеткилдиг кады ажылдажылганың чаңылдарын кижизидер. Чечен чогаал номчулгазы деп курсту шиңгээдип ап турар үеде эге школаның өөреникчилериниң коммуникативтиг культуразының деңнели бедир: диалогтар тургузар билиглери; бодунуң үзел-бодалын дамчыдып билири; бердинген чугааларның сорулгаларының аайы-биле монологтарны тургузуп билири; сөзүглелдерниң аңгы-аңгы хевирлери-биле ажылдап билири; номнуң тайылбыр аппарады-биле бот ажылдап билири; словарьлардан, справочниктерден, энциклопедиялардан чогуур ужурлуг медээлерни тып билири хевирлеттинер.

Номчулга кичээлдеринге өөреникчи бодун шыырак билиглиг номчукчу мен деп чүүлдү билип алырынга дузалап турар номчукчунуң харыылап билир айтырыглары хевирлеттинер. Билиглиг номчукчу үргүлчү ном номчуурунга, сөзүглел-биле ажылдаарының аргаларын болгаш номчулганың техниказын, номчаан болгаш дыннаан чогаалдарының утказын билип алырынга, номнарда бар билиглери боттары тып болгаш үнелеп билиринче чүткүлдүг болур.

Бердинген курс уругларның чечен чогаалдарны номчуурунче сонургалын бедидер. Чечен чогаал эртеминге хамаарыштыр 3-4 класстарга дараазында бөдүүн билиглери-биле база таныштырып болур: автор дугайында бөдүүн дыннадыглар, номчаан чогаалының жанры, темазы, улустуң аас чогаалының бичии жанрлары – тывызыктар, үлегер домактар, дүрген-чугаалар, янзы-бүрү тывызыктыг бодалгалар дээш оон-даа =ске.

Чечен чогаал номчуп, чечен овор-хевирлер-биле танышкан тудум, уругларның ниити сайзыралы, чвени угаап, медресеп билири, сагыш-сеткилдиң бодалдары улам делгемчиир, ханылаар, байлакшыыр. Авторнуң сөзүглелинге дүүштүр уругларның аас-биле харыылары, чечен овор-хевиринге хамаарыштыр билип алган бүгү-ле ажыктыг чүүлдери- оларның чечен чогаалды шиңгээдип ап турарының херечизи болур.

3 - кү класстың «Төрээн чугаа» эртеминге тургускан чижек ажылчын программа *чечен-эстетиктиг* болгаш *литература шинчилелди* принциптерге үндезилеттингеш, «Төрээн чугаа» номнарының тургузуун болгаш утказын тодарадыр. Оон аңгыда чижек программада чаа федералдыг күрүне стандарттарының негелделерин езугаар уругларның номчулгага хамаарышкан билииниң деңнелдери, номчулга кичээлериниң сорулгалары, өөредириниң чамдык аргалары, планнатынган түңнелдери, чижек хыналда ажылдары кирген.

Ажылчын программаны тургузарда дараазында литератураны ажыглаан:

- 1- 4 класстарга тыва дыл болгаш номчулга программасы. (Тываның ном үндүрер чери, Кызыл -2000).

- 3-кү класстың Н. С. Конгарның, Э. Д. Ондарның «Төрээн чугаа» ному (Тываның ном үндүрер чери, 2002)

- Н. С. Конгар. Класстан дашкаар номчулга ному (Тываның ном үндүрер чери, 2005)

- Э. Д. Ондар Методиктиг сүмелер. Эге школаның 3-кү класының «Төрээн чугаа» ному – биле ажылдаар башкыларга дузаламчы- Кызыл: Тываның ном үндүрер чери, 2003.

- 1 – 4 класска диктантылар болгаш эдертиглер чыындызы.

Номчулгага болгаш чугаа сайзырадылгазынга өөреникчилерниң билир ужурлуг кол билиглери, мергежилдери болгаш чаңчылдары

3-кү классты доозуп тургаш, өөреникчилер дараазында чүүлдерни шингээди алган турар.

Номчулганың чаңчылдары:

2-ги класска алган билиглери улам ханыладыр болгаш быжыглаар.

Утка болгаш дыл-домааның талазы-биле чедингир сөзүглелди пауза, интонация болгаш номчулганың темпизин барымдаалап шын, медреселдиг, аянныг номчууру. Номчулга үезинде нарын сөстөрни, ылаңгыя кылыг сөстөрүн, чүве аттарын, утка талазы-биле тудуш холбаалыг сөстөрни (чүве ады – биле эдеренчи, демдек ады – биле чүве адынын каттышканы) бот – боттарындан адырбайн, тудуштуруп номчууру. Сөзүглелде чугула утка илередир сөстү ылгап билири. Баштай иштинде номчааш, оон соонда аянныг, ыткыр номчууру. Диалогту аянныг рольдап номчууру. Иштинде оожум болгаш шилилгелиг номчулганың аргаларын шингээди алганы. Номчулганың темпизин сагып шыдаары. Таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дүргени 1 минутада 65-70 хире сөс.

Сөзүглел-биле ажыл. Сөзүглелдин кезектерин чогаалда болуушкуннарның дес дараалашкаан болгаш утка талазы-биле харылзаларын тодарадып билир.

Улуг эвес сөзүглелди аңгы-аңгы кезектерге чарып, кезек бүрүзүнге ат (эге) чогаадыры; башкының дузазы-биле сөзүглелдин планын тургузары.

Номчаан чүүлүнүн утказын делгередир болгаш кысказы-биле допчулап чугаалаары. Чогаалдың кол бодалын илередип, боттарының сөстери-биле ону бадыткаары. Чогаалдың киржикчилеринин чугаазын барымдаалап, оларга үнелел бээри.

Болуушкуннун чылдагаанын тайылбырлап шыдаары. Хайгаараан, көргөн-билген чүүлдеринин дугайында, башкының дузазы-биле сайгарган чуруктарга хамаарыштыр кыска чугаалар тургузары.

Делгеренгей болгаш кыска план езугаар номчаан чүүлүнүн утказын дес-дараалаштыр үшкү арындан чугаалап билири. Сөзүглелде билидинмес болгаш чаа сөстөрни, сөстүн чамдык уран аргаларын боттарының билир шаа-биле тайылбырлап шыдаары.

Чогаалдың кол темазынга, кол утказынга, идеязынга хамаарышкан монологтарны (үзүндүлөр, абзацтар) дыңналдыр номчууру, доктаадып алыры. Чогаалдың маадырларының бирээзинин өмүнээзинден делгеренгей азы допчу чугаа кылып билири. Аас чогаалдарының болгаш чечен чогаалдың хевирлери-биле (жанрлар) практиктиг таныжылга. Басня, ооң онзагай талазы.

3 -кү класстың өөреникчилеринин шингээди алыр билиглери:

- медреселди-биле шын номчуп, бижип болгаш чугаалаарынга өөренир;
- төрээн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни алыр;
- ном ажыглаарынга чаңчыгар болгаш дылга сонургалы, номчулгага болгаш билиглерже чүткүлү хайныгар;
- мораль болгаш эстетика талазы-биле кижизиттинер;
- өөренип турар чүүлдерин сайгарып, бөлүктөп, деңнеп, түңнеп билиринге, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлаарынга чаңчыгар.

3- кү классты доозуп тура номчулга программанын шингээди алганының планнаттыңан түңнелдери

Личностуг

- өөредилгениң чедишкинниг болурунун чылдагаанын тып билири;

- бодунуң ажылын туннеп, үнелеп билири;
 - бодунуң төрөөн чуртунга болгаш чонунга, ооң амыдырал-чуртталгазының хамаарылгазын шингээдип алыры;
 - оске чоннарның ниити мөзү-шынарының, моральдыг нормаларының талаларын билип алыры;
 - бодунуң-даа, өске чоннуң кижилериниң кылган эки, багай талаларының уг- шиин тып билири;
 - моральдыг нормаларга болгаш этиктиг негелделерге аажы- чаңын таарыштырары;
 - өске кижилерниң сагыш-сеткилин, ишти-хөңнүн билири болгаш олар-биле кады сагыш-човаары;
 - уран-чечен культура-биле таныжып тура эстетиктиг овур –хевирлерниң кижизиттинери;
 - өөрөдилгеже, эртем-билигге чүткүлдүү;
- өөреникчилер чүнү билип алырыл:
- долгандыр турар бойдуска хумагалыг, камныг, ынак болуру;
 - аажы- чаңын моральдыг мөзү – шынарга, ужур-чурумга чагыртыры;
 - өске чоннарның хамаатыларынга дең хамаарылгалыг болуру.

Предметтиг түннелдер

Номчулга болгаш чугаа сайзырадылгазы

өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- утка болгаш дыл-домааның талазы-биле чедингир сөзүглелди пауза, интонация болгаш номчулганың темпизин барымдаалап шын, медреселдиг, аянныг номчууру;
- таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дүгени 1 минутада 65 – 70 хире сөс;
- чогаалдың адынга болгаш аңаа чураан чуруктарга даянып алгаш, чогаалдың кол утказын тодарадып билири;
- чогаалдың темазынга, кол утказынга, идеязынга хамаарышкан монологтарны (үзүндүлерни, абзацтарны) дыңналдыр номчууру, доктаадып алыры;
- сөзүглелдин кезектерин чогаалда болуушкуннарның дес-дараалашкаан болгаш утка талазы-биле харылзааларын тодарадып билири;
- улуг эвес сөзүглелди аңгы-аңгы кезектерге чарып, кезек бүрүзүнге ат (эге) чогаадыры; башкының дузазы-биле сөзүглелдин планын тургузары база сөзүглелге болгаш ооң кезектеринге хамаарышкан айтырыгларны тургузуп билири;
- номчаан чүүлүнүн утказын делгередир болгаш кысказы-биле допчулап чугаалаары;
- уруглар библиотеказында бар номнар-биле, алфавиттиг каталог аайы-биле номнарны тып билири;
- номчаан номнарының кыска тайылбырын тургузуп билири; справочниктер, энциклопедиялар болгаш уругларның периодиктиг журналдары- биле ажылдап билири;
- чогаалдың кол маадырларының чугаазын, чүнү кылып турарын барымдаалап оларга үнелел бээри;

өөреникчилерниң өөренип алып аргалары:

- номчаан чогаалынга хамаарышкан бодунуң үзел-бодалын бодунуң сөстери-биле аас болгаш бижимел хевирге дамчыдып билири;
- номчаан чогаалының эстетиктиг болгаш мөзү-шынар талазы-биле бодунуң бодалдарын чугаалап билири;
- номчаан чогаалының кол маадырларынга болгаш чогаалды бижээн авторнун позициязынга хамаарыштыр бодунуң үзел – бодалын бодунуң сөстери-биле аас болгаш бижимел хевирге дамчыдып билири;
- дөмей сөзүглелдерни болгаш айтырыгларга харыыларны бижимел хевирге тургузуп билири;

Чогаадыкчы ажылдар

өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- диалогту аянныг рольдап номчууру;

- план езугаар сөзүглелди тургузуп билири;
- хайгааралдыё туннелинде бижимел чугааның хевирлерин (тодарадып бжиир, угаап-бодаар), болган болуушкуннуң чылдагаанын тодарадып тургаш, чугааларны тургузуп билири;
- бердинген тема езугаар чогаадыгларны, номчаан номунга, көргөн кинозунга, теледамчыдылгага, сөзүглелдерниң үзүндүлеринге үнелээшкиннерни бижип билири;
- номчаан чугаазынга шийжиткен көргүзүлгелерге киржири, шээжи-биле доктаадып алган шүлүктөрүн, чогаалдың үзүндүлерин аянныг номчуп билири;
- бердинген чуруктар езугаар чогаадыгларны тургузуп чогаадып билири.

өөреникчилерниң өөренип алып аргалары:

- чогаалдың маадырларының бирээзиниң өмүнээзинден делгеренгей азы допчу чугаа кылып билири; чугааның сюжедин болгаш кол маадырларының болуушкуннарын улаштыр чогаадыры;
- номчаан чогаалдарынга чуруктарны чуруп билири;
- бөлүк- биле ажылдап тура сценарийни болгаш проектилерни тургузуп билири;

Литература эртеминге баштайгы өөредилге

өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- сөзүглелде чугула утка илередир состу ылгап билири; баштай иштинде номчааш, оон соонда аянныг ыткыр номчууру;
- аас чогаалдарынын болгаш чечен чогаалдарынын хевирлери-биле (жанрлар) практиктиг таныжылга; басня, оон онзагай талалары- биле таныжары;
- авторнун, кол маадырларнын созун, пейзажтын, маадырларнын хевир дурзузун, оларнын чуну кылып турарын, амыдырал-чуртталгазын тодарадып ылгап билири;
- авторнун кол маадырларга хамаарылгазын тодарадып, чугаалап билири;
- жанрларны деннеп тургаш ылгап билири (тоол – басня, тоол – тоолчургу чугаа, - тоол – чечен чугаа о. =.);

оореникчилернин ооренип алып аргалары:

- аянныг уран номчулганын аргаларын (деннелге, диригжидилге, метафора) ажыглап тургаш, созуглелдернин анализин кылып ооренири;
- аналогия езугаар, аянныг уран номчулганын аргаларын (деннелге, диригжидилге, метафора) ажыглап тургаш созуглелдерни, шулуктерни чогаадып тургузуп ооренири.

Метапредметтиг туннелдер

Регулятивтиг

оореникчилернин ооренип алган турар билиглери:

- бодунун кылыр ужурлуг ажылын планнап болгаш салып алган сорулгалары-биле оларны дууштуруп билири;
- чаа ооренген уран – чечен чугаада башкынын айтып кааны езугаар чуну кылырын сагыыры;
- ооредиглиг кылдыныгларны аас болгаш бижимел хевирге кылып билири;
- болуушкун тончузунде , оон туннелдерин анализтеп болгаш демдээн салган соонда эдилгелерни кылып билири;

оореникчилернин ооренип алып аргалары:

- башкы-биле демниг ажылдажышкын уезинде чечен чогаалды ооренип шингээдип алырда чаа-чаа сорулгаларны салып билири;
- кылган ажылдарын ажыл уезинде болгаш ажыл соонда шын кылып турарын бот сайгарып шинчилеп билири;
- бодунун номчулга ажылын планнап билири.

Билип алыышкын туннелдери

оореникчилернин ооренип алган турар билиглери:

- херек билиглерни словарьларны ажыглап тургаш тып билири;
- чогаалдарны болгаш оон кол маадырларын деннеп болгаш унелел барымдаазын езугаар ангылап билири;

- чогаалдын кол маадырларынын состери, сагыш- сеткили, кылып турар чуулдерин, аразында харылзааларын шингээдип алыры.

оореникчилернин ооренип алыр аргалары:

- херек билиглерни библиотекалардан, ооредиглиг литературадан болгаш Интернеттен тып билири;

- амыдыралдын болуушкуннарын, чечен чогаалдын хевирлерин, кол маадырларын деннеп болгаш ангылап билири;

- чогаалды сайгарып турар уеде болгаш бодунун амыдыралынга даянып алгаш чылдагаан айтып турар харылзааларны, логиктиг угаан- бодалын аас болгаш бижимел хевирге шын тургузуп билири;

- бердинген статья-биле ажылдап билири (статьянын кол бодалын тодарадып, планын тургузары).

Коммуникативтиг

оореникчилернин ооренип алган турар билиглери:

- болукке ажылдап ооренири; бодунун бодалындан ангыда эжинин узел-бодалын база дыннап унелеп билири;

- туннел ундурерде бодунун бодалын тайылбырлап билири болгаш эш=оорунун узел-бодалы- биле деннештирип билири;

- эжинге херек медээни шын тода дамчыдып билири;

- демниг ажыл узинде эжинге дузаны чедирери, бот-боттарын хынажып билири;

- диалог чугааны чорудуп билири;

- салдынган сорулгаларны чедип алырда чугааны шын тургузуп билири;

оореникчилернин ооренип алыр аргалары:

- салып алган сорулгаларны чедип алырда, оске кижилернин узел-бодалдарын база дыннап билири;

- болук-биле ажыл узинде чогуур айтырыгларны салып билири.

Чыл дургузунда өөредир темаларның бөлүктөр аайы-биле хуваалдазы:

Болуктун дугаары	Болуктун темалары	Шагы	Болуктун кол утказы
1	Экии литературлуг номчулга. Е Танова тыва черге йөрээл.	1	
2	Улустуң аас чогаалы.	2	Улустуң аас чогаалының биче жанрлары, Оюн үдээн чугаалар. Амыдыралга төлөптүг кижилер бооп хевирлеттинеринге, ажил- агыйга чаңчыгып өөрениринге оюннарның ужур- дузазын, салдарлыын билиндирип, оюннарда езулалдарны болгаш сагыыр ужурларны шингээттирер Узун тыныш -биле таныжары. Улустуң аас чогаалына уругларның сонургалын сайзырадыры. Оюн үдээн чугаалар, узун тыныш доктаадыры. Бот номчулгазын сайзырадыры
3	Ооренип оорен	2	
4	Чылдын уелери. Тодуг-догаа кузумейни	2	Чугааларның хевирлерин коргускени
5	Эки кылган ажил -элеп-читпес алдар.	2	
6	Хөктүг ужуралдар. Солун болуушкуннар.	1	Ооредилгеге сундулуг болурунга ооредип турар чогаалдар
7	Бойдустуң чажыттары.	2	
8	Чылдың велери. Аккыр харлыг кыжым.	2	
9	Бойдуска хумагалыг болуулу.	2	
10	Авторлуг тоолдар.	3	
11	Төрээн чуртум камгалакчылары	1	
12	Улус аразындан ие кара чымчак.	1	
13	Чылдын уелери. Хоглуг чазым	1	
14	Улустуң аас чогаалы. Тоолдар.	2	
15	Бистин бичии оннуктеривис	1	
16	Төөгү болгаш тоолчургу чугаалар	2	
17	Ойнаксанчыг оюннарым	1	
18	Өске чоннарның аас чогаалы	1	
19	Чылдың велери. Чараш чайым	2	

Литературлуг номчулганын календарь-тематиктиг планы.

№ п/п	Кичээлдин темазы	Шаг ы	Планнаттынган хуну	Херек кырында эрттирген хуну
1	Экии литературлуг номчулга. Е Танова. Тыва черге йөрээл.	1		
2	Тывызыктар. Влегер домактар	1		
3	Оюн үдээн чугаалар. Узун тыныш	1		
4	С. Сүрүң-оол. Аккырмаа-биле ийи. Н. Носов. Бодалга бодааным.	1		
5	Е. Танова. Ийи 2. Ч. Ондар. Эдилелдин ээзинде	1		
6	О.Саган-оол. Куску аргага	1		
7	Э.Кечил-оол. Кайгамчыктыг картошкам. Ч Ондар. Кыштың тыныжы.			
8	Ю.Кюнзегеш. Шартылаа биле кымыскаяк. Ю.Кюнзегеш. Ажыл.	1		
9	О.Сувакпит . Арзылаң биле пар. (басня) О.Сувакпит. Салааларым.	1		
10	К-Э. Кудажы. Мыйыт. С.Сүрүң-оол. Уугунмас тоорук.	1		
11	М.Пришвин. Алдын шынаа. С. Комбу. Чогум чүл ол уруглар?	1		
12	С. Сурун-оол «Хек» Г.Скребицкий. Куштарның медээзи.	1		
13	Б.Хөвөңмей. Кыш. М.Кенин-Лопсан. Кыштың шүлүкчүзү.	1		
14	Л.Толстой. Ак кодан.» Л.Чадамба. Соок-Ирей.	1		
15	М. Кенин –Лопсан. Өскүс аңгыр.	1		
16	Ч.Кара-Күске. Хүрээлелди камгалаңар! О.Сувакпит. Эмнеп алган.	1		
17	С.Пюрбю. Сагынгыр күске. С.Маршак. Угаанныг Күскежик	1		
18	С.Пюрбю. Кажар дииң. Оптуг Чыккылаа.	1		
19	Т.Кызыл-оол. Бодаган. Багай чаңчыл	1		
20	Э.Кечил-оол. Шолалатканым. Ийи алышкы	1		
21	Б.Хөвөңмей. Ием холу. Э.Кечил-оол. Ава сөзүн дыңнааска.	1		
22	О.Сагаан-оол. Онза ве. Л.Чадамба.Часкы тарылга	1		
23	Чыраа кулун. (Тыва улутуң толун)	1		
24	Хам бөрү-биле шинчээчи бөрү (Тыва улутуң тоолу) Хараган бажында дүк	1		

25	О. Сагаан-оол « Оол биле Кушкаш» Элик оглу.	1		
26	Дуза дилээн адыг. (төөгү чугаа).	1		
27	Аскыр дагаа чүге даң бажында алгырар апарганыл? Дээлдиген үнү	1		
28	Ч. Кара-Күске. Чылгылаар мен. Чуңгу	1		
29	С. Сүрүң-оол. Шериг-ооллуң олчазы.	1		
30	Ч. Кара-Күске. Алышкылар. И. Андреевич Крылов. Чаан болгаш Моська.	1		
31	Бят чок крокодил. Кыргыз улустуң толу. Ийи элчиген.	1		
32	К-Э. Кудажы. Таңды кежии. М.Кенин-Лопсан. Муңгашталган балыктар. Е.Танова. Артыш	1		
33	Л.Чадамба. Каас ве. С.Сүрүң-оол. СЧодураа	1		
34	С. А.Сарыг-оол. Чайлагга. Э.Кечил-оол. Солун чайым	1		